

Bohomslec Fr. Pro ingericis
Polonorum oratio (1752)

PRO INGENIIS
POLONORUM

ORATIO

HABITA VARSAVIÆ

IN GYMNASIO
SOCIETATIS JESU

CALENDIS SEPTEMBRIS

Anno à partu Virginis

M. DCC. LII.

V A R S A V I Æ,

Typis S. R. M. & Reipub. Collegii Soc. JESU.

Authore L. B.

XVII. 2. 930

possem, accidit opportunè, ut Orationem
meam, qua studiorum initia Varsaviae
celebravi, plurimi, non minùs claritate
generis, quàm doctrinâ insignes Viri ma-
gno plausu exceperint, hortatiq; sint, ut
eam publici Juris facerem. Gratu-
latus sum mihi vehementer, non quòd ju-
dicium eorum de me tam honorificum me-
rerer, sed quia haberem, quo pro tot be-
neficiis non ingratum me Tibi esse proba-
rem, ratus non injucundum id Tibi fo-
re, quod tantopere Viris doctissimis pla-
cuisset. Hæc agitantem, optatoq; successu
gaudentem, pudor quidam subrusticus,
metusq; incessit. Verebar enim ne tam
vile opusculum Tibi tanto viro minùs con-
veniret, molestusq; inde fierem, unde of-
ficiosus esse studebam. Quare manum de
tabula jam penè subtraxeram, cùm ex al-
tera parte desiderium testandæ erga Te
volun.

voluntatis meae; ex altera exemplum aliorum, qui similes oratiunculas viris summis inscribere non dubitaverint, animum fluctuantem erexerunt. Reliquum verò quod supererat dubitationis, hortatus viri cujusdam, non minus Tibi, quàm Musis addicti, deq; re literaria in Polonia optimè meriti, exemit: qui, ut oratio ista, non alio, quàm Tuo Nomine commendata prodiret, animum meum jam sponte sua ad id propensum tamdiu sollicitabat, donec omnino expugnaverit. Illud quoq; ad audendum me plurimùm incitavit, quòd., quamvis tenuis, ac jejuna, neq; Tuo Nomine digna ipsa lucubratio videri possit, argumentum ejus tamen non poterit Tibi non probari. Polonorum ingenia, ab injuria quorundam hominum exterorum defendo, qui cùm principatum in literis sibi deserant, no-

bis aditum nullum ad Musarum domicilia permittunt, istam passim opinionem disseminantes, gentes illas quæ ad Aquilonem nascuntur, ac vivunt, tardiore esse ingenio, quàm, ut cum Australibus literarum scientiâ conferri possint. Quod cum in Italia, remotioribusq; regionibus sæpius audiverim, non tantopere laborabam: id ipsum autem tam fidenter in Polonia jactari, mirari satis non possum. Ad convellendos ejusmodi sermunculos, si alia non suppeterent, vel Tua solius insignis doctrina, ingeniumq; acerrimum abundè sufficeret. Tam enim admirabili scientiâ amoreq; artium liberalium præstas, ut communi totius Litvaniæ conspiratione, præsidium Literarum, & Literatorum Princeps ac Patronus dicaris: & quantum debet Italia Mediceis Hetruriæ Ducibus, quorum operâ omnes scientiæ, ipsæq;

*ipseq; Musæ in Latium rediêre , tantum
Tibi Lituania nostra se debere profiteatur.
Cum igitur non minùs literas , quàm
Patriam ames ; non dubito , quòd Oratio-
nem quoq; istam , quæ utriusq; causam a-
git , Tuumq; quærit Patrocinium , animò
benevolò excipies. Vale.*

ORA-

ORATIO PRO INGENIIS POLONORUM

QUòd à Majorum nostrorum diligentia in Literarum studio non nihil recessimus, multi Exterorum in eam opinionem venerunt, ut nos, quasi *àère crasso*, & *vervecum Patria natos*, ad perfectam literarum cognitionem nunquam pervenire posse arbitrentur, tarditatiq; ingeniorum nostrorum id adscribunt, quod temporum vicissitudini, ac fortunæ tribuere debent. Sed quamvis dicant, non esse nos ea mentis solertiâ præditos, quàm illi speciali, nescio quo, deorum beneficio sibi solis concessam jactant, tamen nonnulli eorum pro sua humanitate, miserti, ut opinor, ignorantia nostræ, ad excolenda Polonorum ingenia, amoremq; Literarum nobis

bis conciliandum, animum adjecerunt, scriptisq; suis, quam viam in literarum studio tenere debeamus, docere nos, sunt aggressi. Nihil quidem novi illorum vigiliæ nobis adferunt: eadem illi res, quas multi jam tractârunt, sed verbis aliis vestitas, nobis venditant; nos tamen multum illis pro ista benevolentia debere profitemur: gratiasq; quantas maximas merentur, agimus, quòd amore nostri difficillimam delendæ in Polonia, ut ipsi dictitant, barbariæ Provinciæ, onusq; literarum instaurandarum vix suis humeris sustinendum susceperint. Vereor tamen, ne nimio nostri amore capti, inde detrimentum, atq; ignominiam nobis adferant, unde lucem literarum parabant. Licet enim benevolò animò, & docendi causâ id agant, eam tamen opinionem passim disseminant, Polonos, quamvis se totos literarum studio dederint, tardiore tamen esse ingenio, quàm, ut cum exteris de palma literarum æquo Marte decertare possint: quasi solis illis ad intima Musarum penetralia aditus concedatur, nobis verò vix à limine eas salutare liceat. Quibus sermunculis & nomini Polonorum labem turpissimam aspergunt, & Juventutis nostræ alacri-

B

tatem

tatem ad literarum studia vehementer retardant. Cum enim quis ad eam literarum gloriam, ad quam contendit, se non posse pervenire falso crediderit, illico despondet animum, suaq; studia, literis valere iussis, ad id convertit, in quo ut illius operam suam collocaturum se arbitratur. Quare ut & Patriæ nostræ notam iniustam detergam, & vos Adolescentes præstantissimi, qui literarum causâ huc confluxistis, ad eam in bonarum artium studio diligentiam inflammem, qua non modò æquare, sed superare etiam gentes alias possitis, conabor, pace istorum hominum, (ægrè enim ferunt, si quis vel latum unguem ab eorum sententia discesserit) conabor, inquam, opinionem istam non minùs famæ Polonorum ignominiosam, quàm studiis vestris perniciosam pro viribus confutare. Vos modò AA. humanissimi & Patriæ honorem, & Juventutis vestræ commoda quærentem, eadem qua alios consuevistis, benevolentia sustentetis.

Communis est illa, ac pervulgata eorum hominum, qui è cæli temperie ingenia metiuntur, opinio* ut illis qui ad Austrum benigniore celo nascuntur, florem ingenii, & succum, jure quodam

dam speciali deberi arbitrentur; iis verò qui a-
superiore, nempe ad Aquilonem, tarditatem,
ac stuporem tribuant, quasi àëris potestati mens
humana subjecta, & obnoxia esset. Non
ignoro quidem eam esse naturæ nostræ condi-
tionem, ut non omnes omnia possimus: &
quemadmodum alii tenui, graciliq̃ statura, alii
eximia corporis specie & magnitudine præditi
sunt; alii divitiis florent, cum inopia alii con-
flictantur, ita & ingenium non idem est cuiq̃.
Ista tamen diversitas non à loci cæliq̃ temperie
pendet, neq̃ certarum regionum terminis defi-
nitur, sed toto quâ latè patet terrarum orbe do-
minatur. Nulla est natio, immo nulla urbs, quæ
illi non sit obnoxia. Quemadmodum igitur non
reperiemus locum ejusmodi ullum, qui speciali
quodam àëris temperamento, aut omnes valen-
tes viribûs, aut debiles omnes procreet; ita neq̃
præstantia, tarditasvè ingenii adeo quibusdam
nationibus est propria, ut etiam aliis commu-
nis non sit. Quid enim? unde vis ista ac po-
testas est in àère, ut aut acueret, aut obtundere
mentes mortalium possit?

Non itificio, esse nonnullas gentes adeo

B 2

Mu-

Musis honestisq; artibus amicas, ut omne in illis excolendis tempus consumant: alias verò, quæ aut leviter duntaxat, ac primoribus, ut ajunt, labris scientias degustent, aut omnium omnino expertes literarum, in tenebris ac barbarie sua fenescant: cæterum si illæ quoq; ad literarum studia animum applicarent, neq; ingenia sua sylvescere paterentur, non video profectò, quid illas à bonarum artium perfecta cognitione, prohibere possit. Quid superiore ætate rudius magisq; literarum expertus fuit, quàm nonnullæ vicinæ nobis gentes? Nunc tamen quàm magnos in omni disciplinarum genere progressus fecerint, Acta Petropolitana testantur. Quid, quòd etiam ipsa gens Gallorum doctissima, non semper eadem in literis fortunâ frueretur? Fuit enim, fuit illud tempus, quo omnis literaturæ expertus, barbara à Romanis passim vocaretur! Quin & ipsi Romani, qui semper quidem in literis principatum tenuerunt, si ad prima illorum urbis tempora animum revocemus, inquantis, DEUM immortalem! tenebris, ac barbarie jacebant! immo & posterioribus sæculis, cùm, omni literarum cultu extincto ad pristinam

nam ruditatem suam relapsi essent, tamdiu in istis tenebris unà cum Gallis versabantur, donec Itali à Mediceis Hetruriæ Ducibus, Galli verò ab Italis excitati, ad excolendas literas denudò animum adjecissent. Quis tamen illis ingenii acumen, etiam tunc defuisse dicat? non rectè igitur ex eo quod nonnulli in literarum curriculo remissiùs versentur ingenii tarditas arguitur.

Sed illi tamen suo more obstrepentes, non omnis, inquit, fert omnia tellus, atq; ut alia rosas, alia carduos profert, ita non omnis etiam regio est æquè ingeniorum ferax. De terra rectè dicunt: hæc enim aère nutritur, & idcirco alia est pinguior, aridior alia; alia perpetuo gelu, nivibusq; riget, alia æstu solis nimio exusta nullum quem herbis plantisq; impertiatur, succum habet: ingeniiis verò quid calor solis conferat, aut frigoris acerbitas demat, haud equidem perspicio. Si enim vim aliquam, ac potestatem in hominum ingenia aër haberet, illi qui benigniore cælo nascuntur, ac vivunt, omnes omnino summa mentis perspicacitate pollere deberent, certum tamen compertumq; habemus ut in Australibus plagis multos esse obesæ, ut ajunt, naris homines; ita in Aquilo-

naribus non paucos acri ingenio præstantes. Quid, quòd duo Fratres, eòdem locò, eisdemq; Parentibûs procreati dispari non rarò indole nascantur? Iniquè igitur id cœli regionisq; temperamento adscribimus, quod supremi rerum omnium Moderatoris voluntati tribuere debebamus, qui, cùm omnium gentium ac populorum Parens sit communis; non minore liberalitate Borealibus, quàm Australibus sua dona largitur.

At contulerit sanè (videte Auditores, quid illis concedam!) contulerit, inquam, aliquid ad ingenii acumen etiam cœli benignitas; quis tamen adeo gravi crassoq; àère Polonos nasci affirmet, ut eam mentis solertiam, quæ cæteris mortalibus est communis, nancisci nequeant? Nonne eodem àère cum Batavis Britannisq; vivimus? Nonne eadem vis frigoris, quæ Poloniam afflat, in illorum etiam regionibus dominatur? nemo tamen est, qui eos aut ingenii acumine, aut literarum studiò aut doctrinæ gloriâ Australibus inferiores esse dicat! Sed me miseret profectò illorum hominum, qui relicto eo cœlò, quod tantopere ingenius favet, in Poloniam ventitare, pluresq; annos magnò mentis suæ hebetandæ periculò, gravi nostro crassoq; àère commorari solent! Si enim Sar-
bic-

bievium, eò quòd paucos annos Romæ vixerit, totum Italum ac Latinum factum esse quidam etiam literis proderè non dubitaverint, quasi nativa ejus ingenii tarditas Italico subtili àère excocta ac depasta fuerit; cur non eòdem pacto etiam Polonicus àér crassis suis humoribus exterorum mentes obtundat, ac labefactet?

Vidētis AA. quantam homines isti ingeniis Polonorum injuriam faciant! Laudaverint illi suos, sed sine nostrorum contemptu: jaetaverint etiam non esse tantum in Polonia studium Literarum, numerumq; hominum eruditorum tantum, quantus est in Italia, aut Gallia; quis enim istam laudem illis detraxerit? Verum illi tam vehementer literas adamant, ut rivalem etiam nullum patiantur. Refrixisse aliquantum amorem illum, quò Major s nostri in literas ferebantur, non difitemur: videmus enim quam parvi fiant in Polonia artium Liberalium amantes: videmus nulla præmia in literarum studio desudantibus esse proposita: videmus; & non sine dolore animi audire interdum cogimur fatales illas nonnullorum Polonorum omnia exteris tribuentium opiniones, quæ ita eorum animos excæcaverant, ut nihil illis
pla-

plăceat, quod in Polonia nătum est. Meritò de
istis illud Ovidii usurpari potest.

Fertilior seges est alienis semper in agris
Vicinumq̃ pecus grandius uber habet.

Videmus hæc, inquam, & abjectâ omni litera-
rum curâ, animam despondemus. Quod si sua
laus honorq̃ viris eruditis haberetur, si Virorum
Principum hortatus ardorem discendi inflammaret,
non video profectò, quam ob rem de literarum
gloria cum aliis gentibus certare non possemus.

Reperamus præteriti temporis memoriam, &
Majorum nostrorum gloriã, quam cum sibi, tum
Poloniæ Literarum scientiã pepererunt ante ocu-
los proponamus. Neminem hîc e tanto Virorum
doctissimorum numero proferam, ne arrogantius,
ingenia scientiamq̃ Polonorum jactare videar.*
Exterum hominem, eumq̃ magnæ apud litera-
tos authoritatis M. Antonium Muretum, cui non
Gallia tantum in qua natus est, neq̃ Italia quam
excoluit, sed tota respublica literaria plurimum
debet, quid de Polonorum ingeniis sentiat, au-
diamus. Dissuaserat illi Paulus Sacratius ne invi-
tatus à Rege Stephano in Poloniam proficiscere-
tur, cui ille Epistolâ suã

Neq̃

Neq; verebar, inquit, illam quæ in Polonia esse dicitur, inclementiam cæli, asperitatemq; frigoris, sciebam illa omnia multò minora esse quàm fama: & alioquin sim ipse quoq; natus in parte Galliæ maximè montosa, ac frigida. Quod autem quidam, qui deterrere me cuperent, clamabant, gentes illas feras, ac barbaras esse, interdum mihi risum, interdum stomachum movebant. Magna mihi, Sacrate, cum multis Germanis, magna cum permultis Polonis familiaritas, magnus usus, magna necessitudo fuit: semper eos expertus sum bonos viros, rectos, apertos, humanissimos præterea, & prope omnes eo vitæ cultu ac munditia, quæ ad elegantiam potius, quàm ad ullam barbariem accederet. Nugæ istæ sunt hominum eos qui adulari, & fallere, & aliud loqui, aliud cogitare nesciunt, barbaros vocantium, utinam nos eo modo barbari essemus! utri verò barbariores sunt, nati in media Italia, quorum vix centesimum quemq; reperias, qui Latine, aut Græcè loqui sciat, aut literas amet. An Poloni, quorum permulti, & earum linguarum utramq; perfectissimè callent, & ita li-

C

teras

teras, ac liberales disciplinas amant, ut in eis
tempus omne consumant. Olim illi fortassis
asperī ac barbari fuerunt, hoc quidem seculo
vereor, ne ad nos barbaries, ad illos cultus
& splendor vitæ, & eruditio, atq; humanitas
mutatis sedibus commigrarint. Hæc Muretus.

Si igitur Majores nostri eodem quo nos cœ-
lo nati tantâ doctrinæ gloriâ florebant, ut eos
sapientissimi exterorum non in contentionem
modò secum adducere, sed præferre etiam
sibi ipsis non dubitaverint, quid est, quod stu-
dia nostra retardet, quominus eandem gloriam
etiamnum consequi possimus? àëris ne tempe-
ries, quæ eorum ingeniis tantopere favebat,
est immutata? An natura jam lassâ verustate,
& effata est, ut cùm in Majores nostros in-
genii florem effuderit & succum, nobis, quis-
quillas, ac paleas tantùm reservaverit?

Sed quid ego longinqua repeto? quasi etiam-
num nobis deessent viri omni doctrinæ cultu
instructissimi. Inspicerent isti homines diligen-
tius non afflatò invidiâ oculò, & ex vero de no-
bis sensu judicarent, reperirent profectò in Po-
lonia tot Antistites, tot viros, Principes, Sena-

tores, Nobiles, tot in Religioforum cætibusviven-
tes tam insigni, tamq̃; varia eruditione præditos,
ut eos cum doctissimis exterorum conferre, mini-
mè nos puderet. Neq̃; longè nobis homnes
ejusmodi quærendi sunt, cum in hoc etiam con-
fessu ante oculos habeamus virum tantope-
re Musis amicum tamq̃; probè omni literarum
genere excultum, ut eum celeberrimæ Europæ
Academiæ certatim ad suam societatem invita-
verint, magnòq̃; studiò exceperint. Quid, quod
non desint etiam fæminæ nobilissimæ tanta Hi-
storix, Geographiæ, variarumq̃; linguarum sci-
entiâ ornata, ut externorum etiam homi-
num animos, ne quidquam reclamante invi-
dia, in sui admirationem laudesq̃; evocaverint.

Sed & multo plures ejusmodi homines do-
ctrinâ præstantes haberemus, si res duæ, qui-
bûs literarum studium maximè alitur, ac pro-
pagatur, non deessent: præmia videlicet viris
eruditis, honoresq̃; debiti; & librorum major
copia. Alterum jam omnes fere viri Principes
curare incipiunt, alterum incredibili ZÆLUSCIO-
RUM optimè de Republica literaria, meritorum
liberalitate consecuti sumus. Unde ad spem
non dubiam erigimur, fore brevi, ut Po-

lonia nostra non modò æquare , sed superare etiam alias gentes studiò literarum possit.

Occurrit enim interdum mihi cogitanti , Polonos plus otii ad vacandum literis habere , quam populos Australes. Cùm enim illi urbes passim incolant , multa sunt , quæ illorum studia vehementer interpellent. O quoties illi salutandi causâ amicos adire ! quoties se invicem salutantes excipere coguntur ! Urbana spectacula , rerumq; novarum nuntii quàm crebrò illòrum animos distrahant, mentemq; à literarum studio avocent ! Mitto convivias, cænas, ludos, & alia conventicula, quæ ab illis salvo amicitiae jure præteriri nequaquam possunt. Poloni verò quantò longius ab urbanarum rerum tumultu distant, tantò majorem facultatem discendi habent. Quid, quod Australes omnium ferme Scriptorum judiciò, laborum ac vigiliarum minùs sint patientes, voluptati verò summopere addicti? Quæ autem res est, quæ magis sit literis inimica, quæ magis animum enervet, ingeniiq; aciem obtundat, quàm voluptas? Deinde, Australes æstivo tempore, cùm sol ardorem suum omnem exerit, ad ejusmodi studia prorsus sunt inepti, nullumq; , quo vehementi
calori

calori occurrere possint, remedium habent; nos
verò licèt interdum àëris asperitatem sentiamus,
non desunt tamen nobis arma, quibûs vim frigo-
goris à nobis propulsare, tutiq; ab ejus injuriis ani-
mum literis excolere possimus.

His de causis æquiores nonnulli exteri rebus
nostris, in cæteris quidem artibus perdiscendis fa-
cultatis aliquid nobis tribuunt; Latinæ tamen lin-
guæ scientiam, tanquam ingeniis nostris superio-
rem sibi solis reservant, dicuntq; *Italum & Gallum*
Latini sermonis illecebram, & saporem acrius attingere,
eò quod eorum sermo sit Latino affinior. Quæ affinitas
est quæso linguæ nostræ cum Germanica, Gallica,
Italica? plurimi tamen Polonorum adeo familiares
illas sibi fecerunt, ut si eos loquentes audiveris, non
Polonos esse, sed in Germania, aut Gallia natos ju-
rasses! Cur igitur eodem pacto etiam Latini
sermonis elegantiam consequi non possimus?
At enim multos libros ridicula Latinitate con-
scriptos habemus! Fateor. Sed fateantur ne-
cesse est etiam exteri, multos eorum quoq; libros
ejusmodi Latini sermonis quisquiliis repletos esse:
Nos tamen ex melioribus, eorum ingenia, scienti-
amq; metimur. Illi verò quæ deteriora sunt aucu-

pantur, elegantiores verò scriptores nostri eorum in legendo diligentiam fugerunt. Unicum illi nōrunt Sarbievium, cumq; totum Italum, ac Latinum Romæ factum esse dicere non dubitant, obliti, atq; ut fit interdum, in magna literarum luce id non advertentes, quòd Sarbievius antequam Italicum àèrem degustasset, eadem Latini sermonis elegantia multa etiam in Polonia scripserit, thesaurumq; illum scientiæ suæ, qui tantopere animos exterorum urit, non comparaverit Romæ, sed exprompserit!

Ego certè miror vehementer, quòd illi quamvis tantâ hominum doctissimorum copia abundant, mendicare tamen à nobis scriptores non erubescant! Nos profectò, licèt eorum iudicio magnâ ejusmodi hominum inopiâ laboremus, tamen etiam si illi sponte nomen suum, cum doctrina sua apud Polonos profiteri vellent, gratias illis pro ista benevolentia maximas ageremus, neq; alienam laudem nobis vendicare audeamus.

Sed jam multa fortassis, ea præsertim de re, quæ risu potius est excipienda, quàm argumentis confutanda. Contemnerem ego quocq; istorum homi-

mi-

minum ex plaustrō, ut ajunt, loquentium, fermunculos, nisi metuerem Adolescentes præstantissimi, ne ejusmodi opiniones animos vestros occuparent, cursumq̄ studiorum, quem inire desideratis, retardarent. Quid enim aliquam artem perdiscenti perniciosius esse potest, quàm credere se non posse eò quò contendit pervenire & Quare agite, & opinionem istam pestiferam, si quorum animos jam afflaverat, deponite. Non ingenium vobis, non facultas discendi deest, in hac præsertim urbe, in qua & librorum copia, & Virorum doctissimorum ingens numerus exemplis hortatibusq̄ suis vestros conatus mirum in modum juvare poterit. Neq̄ aër, ut isti dicunt, est studiis vestris inimicus: Socordia, socordia est unica, quæ progressibus vestris obicem possit ponere. Hunc hostem si profligaveritis, re ipsa melius, quàm ego argumentis, comprobabitis, non ingeniô tantum, sed literarum etiam scientiâ, Polonos nulli gentium inferiores esse.

Ad M. D. G. B. V. M.
Honorem.

